

Czy artyście wszystko wolno?

KLASA:

II

TYP SZKOŁY:

Liceum

TEMAT LEKCJI:

Czy artyście wszystko wolno?

CZAS TRWANIA:

45 minut + 90 minut

MIEJSCE LEKCJI W CYKLU:

Cykl składa się z trzech lekcji. Pierwsza lekcja stanowi odrębną jednostkę lekcyjną, dwie kolejne powinny następować bezpośrednio po sobie.

KOMENTARZ:

Cykl dotyczy problemu sztuki, artysty i twórczości. Lekcje można przeprowadzić przy omawianiu młodopolskiej koncepcji sztuki. Najpierw uczniowie poznają poglądy przedstawiciela epoki, Stanisława Przybyszewskiego, które – dla wydobycia kontrastu – zestawiają z poglądami Józefa Tischnera. Lekcję pierwszą kończy praca domowa, która ma zmobilizować ucznia do sformułowania własnego zdania na temat sztuki. Kontekstem dla młodopolskiej koncepcji artysty jest zestaw trzech filmów współczesnych z kolekcji Zachęty, których obejrzenie ma skłonić ucznia do refleksji, czy artyście wolno wszystko i jak daleko może on posunąć się w swojej twórczości.

HASŁO PROGRAMOWE:

- Artysta, sztuka, twórczość
- Celowość sztuki
- Granice sztuki

CELE OPERACYJNE LEKCJI:

Uczeń:

- Jest świadomy trudności zdefiniowania sztuki, jej celowości i granic
- Próbuje stworzyć własną definicję sztuki i artysty
- Potrafi uzasadnić, dlaczego artyście wolno wszystko/nie wolno wszystkiego

METODY DYDAKTYCZNE:

- Podające
pogadanka
- Aktywizujące
dyskusja
- Eksponujące
film
- Praktyczne
praca w grupach

FORMY ORGANIZACYJNE:

- Praca zbiorowa
- Praca w grupach
- Praca indywidualna

tekst konspektu
(z wyjątkiem tekstów
literackich) dostępny
na licencji Creative
Commons Uznanie
autorstwa - Na tych
samyach warunkach 3.0
Polska. Treść licencji
na stronie: [http://
creativecommons.org/
licenses/by-sa/3.0/pl/
legalcode](http://creativecommons.org/licenses/by-sa/3.0/pl/legalcode)
opracowanie:
Magdalena Duraj
projekt graficzny:
Anna Piwowar

ŚRODKI DYDAKTYCZNE:

- Słowne
tekst drukowany
- Słuchowo-wzrokowe
telewizor i odtwarzacz dvd / laptop i projektor multimedialny

PRZEBIEG LEKCJI I:

1. Sprawdzenie listy – 3 minuty
2. Podanie tematu lekcji – 1 minuta
3. Rozmowa wprowadzająca w temat – 5 minut
 - Co to jest sztuka?
 - Czy sztuka ma czemuś służyć?
 - Kogo można nazwać artystą?
 - Czy sztuka ma jakieś granice? Czy artyście wszystko wolno?
4. Wprowadzenie i opracowanie nowego materiału – 30 minut
 - Nauczyciel daje wybranym uczniom akapity manifestu Przybyszewskiego *Confiteor*, a następnie tekstu Tischnera *Sztuka*. Uczniowie kolejno czytają i próbują zinterpretować fragmenty, nauczyciel może zadawać pytanie pomocnicze
 - Uczniowie w trakcie uzupełniają tabelkę

	Stanisław Przybyszewski	Józef Tischner	Ja
Co to jest sztuka?			
Czy sztuka ma cel?			
Czym zajmuje się artysta?			
Jak sztuka ma się do etyki, moralności, społeczeństwa?			
Od czego wywodzi się (czego odbiciem jest) sztuka?			
Czy sztuka może czemuś służyć?			
Czy są jakieś granice, których artysta nie może przekraczać?			

5. Usystematyzowanie nowego materiału – 5 minut
 - Uczniowie formułują główne różnice w poglądach Przybyszewskiego i Tischnera
6. Zadanie pracy domowej – 1 minuta
 - Uzupełnij ostatnią kolumnę tabeli, wpisując w nią swoje własne poglądy na temat sztuki.

PRZEBIEG LEKCJI II i III:

1. Sprawdzenie listy – 3 minuty
2. Podanie tematu lekcji – 1 minuta
3. Odniesienie do pracy domowej – 5 minut
 - Chętni uczniowie (lub wyznaczeni przez nauczyciela) czytają pracę domową – uzupełniają ostatnią kolumnę tabeli z ich własnymi poglądami na temat sztuki
4. Wprowadzenie i opracowanie nowego materiału – 60 minut
 - K. Radziszewski, *Chwalcie łąki umajone*
 - Podanie podstawowych informacji dotyczących artysty i jego filmu (2 minuty)
 - Obejrzenie filmu (3 minuty)
 - Omówienie filmu (5 minut)
 - Co przedstawia film?
 - Kim są bohaterowie filmu?
 - Jakie postawy zestawia ze sobą Radziszewski? Jaka jest rola w filmie babci, a jaka wnuka?
 - Czy artysta może wykorzystywać modlitwę do działań artystycznych?
 - Jaką granicę przekracza Radziszewski?
 - Jak można by określić film Radziszewskiego? Czy to ironia, karykatura, groteska? Czym jest film?
 - A. Żmijewski, *Lekcja śpiewu 2*
 - Podanie podstawowych informacji dotyczących artysty i jego filmu (2 minuty)
 - Obejrzenie filmu (17 minut)
 - Omówienie filmu (8 minut)
 - Jak można by scharakteryzować przedstawioną młodzież? (wygląd, zachowanie, postawa)
 - Co robi młodzież? Jak wyglądają próby śpiewu?
 - Gdzie odbywa się koncert? Czy ma to jakieś znaczenie?
 - Jak można by określić muzykę Jana Sebastiana Bacha, a jak muzykę głuchoniemej młodzieży?
 - Z jakim kontrastem mamy do czynienia w filmie?
 - Jakie uczucia mogą towarzyszyć występującej młodzieży? Jakim dyrygentowi? Jakim oglądającym film?
 - Co Żmijewski chciał przekazać swoim filmem?
 - J. Malinowski, *HalfAWoman*
 - Podanie podstawowych informacji dotyczących artysty i jego filmu (2 minuty)
 - Obejrzenie filmu (13 minut)
 - Omówienie filmu (8 minut)
 - Kto jest bohaterem filmu?
 - Jak można by scharakteryzować kobietę? (wiek, wygląd, zachowanie, usposobienie)
 - Jaką historię opowiada film?
 - Na czym polega choroba kobiety?
 - Jak może wyglądać przyszłość kobiety?
 - Jakie są plany kobiety?
 - Dlaczego kobieta chce, aby ją filmowano?
 - Czy kobieta jest piękna?
 - Jakie uczucia mogą towarzyszyć oglądającym film?
 - Jaką granicę przekracza Malinowski?
5. Praca w grupach – 6 minut
 - Uczniowie zostają podzieleni na dwie duże grupy, mogą pracować samodzielnie lub w parach. Nauczyciel przydziela grupom dwa różne polecenia (5 minut)
 - Polecenie dla I grupy:
Malinowski dokonał rzeczy oburzającej: zmanipulował odbiorcę swego filmu, pokazując mu fikcyjną historię fikcyjnej choroby. Zagrał na jego odczuciach, przekroczył zarówno granicę prawdy, jak i wrażliwości ludzkiej. Wypiszcie w punktach, dlaczego artyści nie powinni przekraczać pewnych granic.
 - Polecenie dla II grupy:
Malinowski dokonał rzeczy niezwykłej: przekroczył zarówno granicę prawdy, jak

i granicę stereotypu myślowego: postępując się fikcyjną historią fikcyjnej choroby, pokazał odbiorcom swego filmu, że kalectwo fizyczne może stać się metaforą kalectwa mentalnego, jakim jest poczucie niezrealizowania, połowiczności życia. Wypiszcie w punktach, dlaczego artyści powinni przekraczać pewne granice.

6. Podsumowanie – 15 minut

- Chętni (lub wyznaczeni przez nauczyciela) uczniowie z obu grup czytają kolejno swoje punkty.
- Dyskusja
Chętni (lub wyznaczeni przez nauczyciela) uczniowie wypowiadają swoje zdanie na temat tego, czy artyście wolno wszystko i jak daleko może posunąć się on w swojej twórczości

MATERIAŁ JĘZYKOWY BĘDĄCY PODSTAWĄ PRACY NA LEKCJI:

S. Przybyszewski, *Confiteor* (fragmenty)

Józef Tischner, *Sztuka* (fragmenty)

K. Radziszewski, *Chwalcie łąki umajone*

A. Żmijewski, *Lekcja śpiewu 2*

J. Malinowski, *HalfAWomen*

ZAŁĄCZNIKI

Stanisław Przybyszewski, *Confiteor* (fragmenty)

(...) sztuka jest odtworzeniem tego, co jest wiecznym, niezależnym od wszelkich zmian lub przypadkowości, niezawisłym ani od czasu, ani od przestrzeni, a więc; odtworzeniem istotności, tj. duszy. I to duszy, czy się we wszechświecie, czy w ludzkości, czy w pojedynczym indywiduum przejawia.

Sztuka zatem jest odtworzeniem życia duszy we wszystkich jej przejawach, niezależnie od tego, czy są dobre lub złe, brzydkie lub piękne. To właśnie stanowi zasadniczy punkt naszej estetyki. Sztuka wczorajsza była na usługach tak zwanej moralności. (...) substrat naszej sztuki istnieje dla nas jedynie tylko ze strony swej energii, zupełnie niezależnie od tego, czy jest dobrem lub złem, pięknem czy brzydotą, czystością czy harmonią, rozpasaniem, zbrodnią czy cnotą.

Artysta odtwarza zatem życie duszy we wszystkich przejawach; nic go nie obchodzi ani prawa społeczne, ani etyczne, nie zna przypadkowych odgraniczeni nazw i formułek (...). Artysta zna tylko – powtarzam – potęgę, z jaką dusza na zewnątrz wybuchła.

Sztuka jest objawieniem duszy we wszystkich jej stanach, śledzi ją na wszystkich drogach, wybiega za nią we wieczność i wszechprzestrzeń, wgłębia się z nią w praity bytu i sięga w tęczowe szczyty. Sztuka nie ma żadnego celu, jest celem sama w sobie, jest absolutem, bo jest odbiciem absolutu – duszy.

A ponieważ jest absolutem, więc nie może być ujętą w żadne karby, nie może być na usługach jakiegokolwiek idei, jest panią, praźródłem, z którego całe życie się wyłoniło. Sztuka stoi nad życiem, wnika w istotę wszechrzeczy (...), nie zna ani granic, ani praw.

(...) Sztuka tendencyjna, sztuka pouczająca, sztuka-rozrywka, sztuka-patriotyzm, sztuka mająca jakiś cel moralny lub społeczny przestaje być sztuką, a staje się biblią pauperum dla ludzi, którzy nie umieją myśleć lub są zbyt mało wykształceni, by móc przeczytać odnośne podręczniki – a dla takich ludzi potrzebni są nauczyciele wędrowni, a nie sztuka.

Działać na społeczeństwo pouczająco albo moralnie, rozbudzać w nim patriotyzm lub społeczne instynkta za pomocą sztuki, znaczy poniżać ją, spychać z wyżyn absolutu do nędznej przypadkowości życia, a artysta, który to robi, niegodny jest miana artysty.

(...) Tak pojęta sztuka staje się najwyższą religią, a kapłanem jej jest artysta (...).

Artysta nie jest sługą ani kierownikiem, nie należy ani do narodu, ani do świata, nie służy żadnej idei ani żadnemu społeczeństwu. Artysta stoi ponad życiem, ponad światem, jest Panem Panów, nie kietznany żadnym prawem, nie ograniczany żadną siłą ludzką. (...)

Józef Tischner, *Sztuka (fragmenty)*

(...) Sztuka odślania głębszy sens życia ludzkiego i nadaje życiu wartość. (...)

Twórczość artystyczna wywodzi się z wolności i natchnienia. Wolności nie należy utożsamiać ze swawolą. Swawola jest tam, gdzie wszystko wolno, bo nie ma żadnych wartości. Wolność jest tam, gdzie są człowiekowi zadane pewne wartości, pomiędzy którymi trzeba wybrać – jedne odsunąć, inne uznać i urzeczywistnić. Natchnienie jest jak światło, które ukazuje to, co należy wybrać. (...)

(...) Gdyby nie rolnicy, artyści nie mieliby chleba. Gdyby nie artyści, życie rolników byłoby życiem przyziemnych robotów. Pełny rozwój człowieczeństwa wymaga współpracy jednych i drugich. (...)

(...) Są tacy, którzy sądzą, że sztuka jest ponad etyką. Nie odnoszą się do niej żadne zasady etyczne, ponieważ żyje ona ponad dobrem i złem. Kto tak sądzi, sam nie wie, jaką krzywdę wyrządza sztuce. Twórczość artystyczna i dzieła sztuki są dogłębnie przesycone pierwiastkiem etyczności. (...)

(...) Wszystkie wartości, którym służy sztuka, dają się sprowadzić do trzech: piękna, prawdy, dobra. Piękno to podstawowy żywioł sztuki. (...) Piękno jest jak światło dzieła sztuki. Piękno świeci, dokonując jedynej w swoim rodzaju syntezy prawdy i dobra. (...) Istotą piękna jest – odślaniać i obiecywać odślania. Piękno odślania prawdę. (...) Dzieło sztuki to synteza tych trzech wartości. (...)

Karol Radziszewski – urodzony w 1980 w Białymstoku, absolwent Akademii Sztuk Pięknych w Warszawie, polski malarz, performer, publicysta, autor instalacji, akcji, fotografii i filmów wideo.

Karol Radziszewski, *Chwalcie łąki umajone, 2007*

Film pokazuje artystę i jego babcię, którzy wspólnie wykonują tytułową pieśń religijną. Praca nawiązuje do formy teledysku. Nagranie zostało zrealizowane w dwóch miejscach – na zmianę ukazywane jest wnętrze domowe, w którym śpiewa babcia oraz profesjonalne studio nagraniowe, gdzie zarejestrowano głos artysty. Film odwołuje się do osobistych doświadczeń artysty, który w swoich pracach często angażuje członków własnej rodziny.

Artur Żmijewski – urodzony w 1966 r. w Warszawie, absolwent Akademii Sztuk Pięknych w Warszawie, polski reżyser i fotograf, twórca instalacji.

Artur Żmijewski, *Lekcja śpiewu 2, 2003*

Film jest zapisem koncertu muzyki sakralnej wykonywanej przez głuchoniemą młodzież. Jesteśmy świadkami nieustannego wysiłku młodych uczniów, którzy wierzą, że uda im się stworzyć coś doskonałego i wzniosłego w dziedzinie sztuki, która na co dzień jest dla nich niedostępna. Nagranie zrealizowano w kościele świętego Tomasza w Lipsku, w którym był kantorem i został pochowany Jan Sebastian Bach. Młodzież wykonuje skomponowaną przez niego kantatę.

Jacek Malinowski – urodzony w Warszawie, absolwent Akademii Sztuk Pięknych w Warszawie, polski reżyser, fotograf, rzeźbiarz, twórca instalacji.

Jacek Malinowski, *HalfAWoman, 2000*

Udający dokument film o kobiecie cierpiącej na PDS – schorzenie polegające na stopniowym zaniku ciała, zaczynającym się od stóp. W udzielanym artyście wywiadzie bohaterka opowiada o trudnościach w prowadzeniu normalnego, codziennego życia, o lepszych czasach, kiedy była zdrowa, o obawach wiążących się z dramatycznym postępem choroby.